

KERKENBELEIDSP ZWALM

2025-2030

INHOUDSTAFEL

INLEIDING	3
1. SITUERING KERKGEBOUWEN	5
2. FICHE PER KERKGEBOUW	6
2.1. Sint-Mattheuskerk in Munkzwalm	6
2.1.1. Identificatie.....	6
2.1.2. Beschrijving.....	7
2.1.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving	11
2.1.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie.....	12
2.2. Alle Heiligenkerk in Nederzwalm	13
2.2.1. Identificatie.....	13
2.2.2. Beschrijving.....	14
2.2.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving	19
2.2.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie.....	20
3. NAAR EEN TOEKOMSTVISIE.....	22
3.1. Onderbouwde visie op het toekomstig gebruik en de toekomstige functie.....	22
3.2. Plan van aanpak: hoe de toekomstige invullingen zullen worden onderzocht.....	23
3.2.1. Sint-Mattheuskerk Munkzwalm	23
3.2.2. Alle Heiligenkerk Nederzwalm-Hermelgem	23
3.2.3. Roerend kerkelijk erfgoed	24
BESLUIT.....	26

INLEIDING

Dit kerkenbeleidsplan omvat volgende gebouwen voor de rooms-katholieke eredienst op het grondgebied van de gemeente Zwalm:

- Sint-Mattheuskerk, Zuidlaan 18, 9630 Munkzwalm;
- Alle Heiligenkerk in Nederzwalm-Hermelgem, Hoogstraat 2, 9636 Nederzwalm-Hermelgem.

Voor de opmaak van het kerkenbeleidsplan werd een stuurgroep samengesteld die bestaat uit:

- Vertegenwoordigers van kerkelijke zijde: de 5 leden van kerkfabriek Alle Heiligen Zwalm, pastoraalcoördinator en parochieassistente van parochie Oscar Romero (Horebeke, Ename, Mater, Nederename, Volkegem, Welden, Zwalm).
- Vertegenwoordigers van burgerlijke zijde: burgemeester (eveneens bevoegd voor cultuur en erfgoed), schepen voor erediensten, schepen voor patrimonium, algemeen directeur, afdelingshoofd grondgebiedzaken en afdelingshoofd vrije tijd.

De stuurgroep kwam samen op 27 januari 2025 en 3 april 2025 om de inhoudelijke lijnen uit te zetten voor het kerkenbeleidsplan. Tussentijds koppelden de leden van de stuurgroep naar elkaar en bezorgden ze het lokaal bestuur de nodige info voor de verdere opmaak van het beleidsplan. Het ontwerp van het kerkenbeleidsplan werd op 8 mei 2025 ter advies voorgelegd aan de gemeentelijke cultuurraad.

Het pastoraal uitgangspunt voor het kerkenbeleidsplan van Zwalm uit 2016 was het opheffen en samenvoegen van alle Zwalmse parochies bij de parochie Alle Heiligen Nederzwalm-Hermelgem per 1 januari 2020. Twee van de twaalf kerken (en één kapel), Munkzwalm en Nederzwalm-Hermelgem, werden bevestigd in hun functie van gebouw bestemd voor de eredienst. Alle andere kerken op het grondgebied van Zwalm kwamen in aanmerking voor onttrekking aan de eredienst. De kapel van Wijlegem en de kerk van Meilegem werden op 2 augustus 2018 teruggebracht tot profaan gebruik. Op 15 november 2021 werden de kerken van Dikkele, Roborst, Rozebeke, Sint-Denijs-Boekel, Sint-Blasius-Boekel onttrokken aan de eredienst. Op 8 november 2024 volgden tenslotte de kerken van Beerlegem, Hundelgem, Paulatem en Sint-Maria-Latem. De kerken werden als volgt herbestemd:

- Beerlegem, Dikkele, Meilegem, Roborst, Sint-Blasius-Boekel: socio-culturele infrastructuur
- Hundelgem: ter beschikking gesteld van de nabijgelegen lagere school
- Paulatem: herbestemd tot socio-culturele infrastructuur, maar doet voorlopig dienst als tijdelijke depotkerk (transit) voor het roerende erfgoed uit de verschillende Zwalmse kerken
- Rozebeke: verhuurd aan een kunstenaar als atelier- en tentoonstellingsruimte
- Sint-Denijs-Boekel: herbestemd tot urnenbewaarkaats en bezinningsruimte in 2024
- Sint-Maria-Latem: verhuurd aan een restauratieatelier
- Kapel van Wijlegem: in gebruik voor socio-culturele activiteiten en plechtigheden (o.a. locatie voor burgerlijke huwelijken)

De onttrekking aan de eredienst van de Zwalmse kerken hing samen met een oplossing omtrent het eigenaarschap van enkele kerkgebouwen. Na verschillende overlegmomenten besloten de kerkfabriek en het lokaal bestuur een notariële dadingsakte op te stellen waarbij de kerkfabriek het eigendomsrecht van de kerken van Beerlegem, Hundelgem, Paulatem en Sint-Maria-Latem uitdrukkelijk erkent als behorend tot het patrimonium van de gemeente Zwalm. Deze akte werd goedgekeurd door de gemeenteraad op 12 september 2024 en door de kerkfabriek op 16 september 2024 . Er was geen discussie over het eigenaarschap van de overige kerken. Deze behoren, met uitzondering van de kerk van Munkzwalm, allemaal toe aan het lokaal bestuur.

In dit kerkenbeleidsplan worden allereerst de betrokken kerkgebouwen ruimtelijk gesitueerd. Vervolgens volgt een bespreking van elke kerk afzonderlijk. Aan bod komen een beschrijving, een situering in de ruimtelijke omgeving en een beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie. Aan het einde van dit document is er een overzichtstabel opgenomen met de genomen opties (per kerk), de visie die hieraan ten grondslag ligt en het traject dat is of zal worden opgestart om deze toekomstige invulling te realiseren.

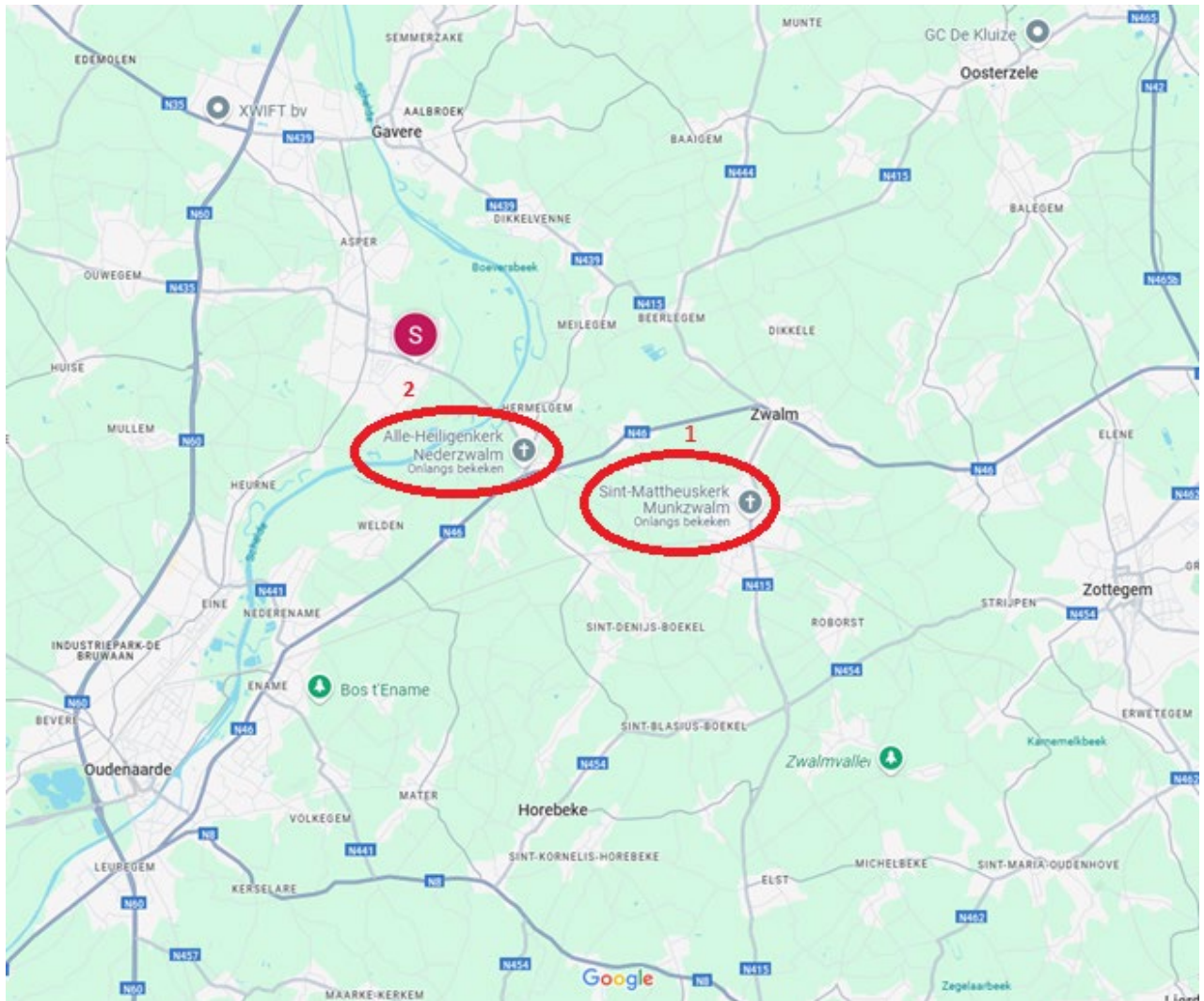
Dit kerkenbeleidsplan werd opgemaakt in overleg tussen de gemeente Zwalm, kerkfabriek Alle Heiligen Zwalm en vertegenwoordigers van de parochieploeg Oscar Romero en werd vervolgens goedgekeurd:

- door de bisschop van bisdom Gent op datum;
- door de gemeenteraad van de gemeente Zwalm op 27 mei 2025.

Handtekening bisdom

Handtekening gemeente

1. SITUERING KERKGEBOUWEN

1. Sint-Mattheuskerk in Munkzwalm, Zuidlaan 18, 9630 Zwalm
2. Alle Heiligenkerk in Nederzwalm-Hermelgem, Hoogstraat 2, 9636 Zwalm

2.1. Sint-Mattheuskerk in Munkzwalm

We tonen de originele afbeelding
hier niet omwille van het copyright.

Wil je het volledige kerkenbeleidsplan
met beeldmateriaal bekijken?
Vraag het dan op bij de gemeente.

2.1.1. Identificatie

Naam: Sint-Mattheuskerk

Geografische ligging

- Zuidlaan 18, 9630 Munkzwalm
- Provincie: Oost-Vlaanderen

Plaats in kerkelijke structuur

- Bisdom: Bisdom Gent
- Dekenaat of Regio: Dekenaat Oudenaarde
- Parochie: Parochie H. Oscar Romero

Eigenaar: Kerkfabriek Alle Heiligen Zwalm

Bescherming(en)/vastgesteld

- Niet-beschermd
- Aangeduid als vastgesteld bouwkundig erfgoed op de Inventaris Onroerend Erfgoed Vlaanderen sinds 20.06.2023

<https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/45198>

2.1.2. Beschrijving

a) **Cultuurhistorische waarde**

Geschiedenis

De gemeente dankt haar naam aan de monniken van de Sint-Baafsabdij te Gent, die er vanouds een nederzetting hadden. 'Swaluwe Monachorum' vinden we onder meer terug in documenten uit de late 16de eeuw. De abdij had er het patronaat tot het in 1540 overging naar het Sint-Baafskapittel. Er was toen al een kerkje, dat weliswaar gespaard bleef van de Beeldenstorm, maar het erg te verduren kreeg van een storm in 1612. Herstellingen waren noodzakelijk, voornamelijk aan de daken en de vensters. Aan de hand van de kerkrekeningen kunnen we de materiële toestand van de kerk volgen. In 1595-1596 werd de kerk met stro bedekt, behalve het O.L.Vrouwekoor, wellicht een noordelijke zijkapel, dat met tegels bedekt was en hersteld werd in 1599-1600.

In 1713-1714 noteerde de visitator dat de kerk arm was en in bouwvallige toestand verkeerde. Er werden wel werken uitgevoerd (o.m. aan de vloer van O.L.Vrouwekoor en zolder) maar die waren onvoldoende. Uit de 18de eeuw heeft men verder geen gegevens, maar te oordelen aan de enkele bewaarde kunstwerken, moet de kerk in de tweede helft van die eeuw opnieuw uitgerust zijn.

In 1872-1874 maakte de Gentse architect Van Hoecke-Peeters ontwerpen voor een nieuwe, neogotische kerk, gebouwd aan de overkant van de straat (op de huidige plek). De bouwwerken begonnen in 1875. Reeds in 1901 werden herstellingen uitgevoerd aan de daken, goten en waterafvoer, en voegwerk. In 1952 werd het zink- en loodwerk nogmaals vernieuwd, werd het metselwerk gevoegd en de natuursteen vernieuwd.

Beschrijving gebouw

Het huidige gebouw ligt aan de westzijde van de Zuidlaan, meer zuidwaarts dan haar voorganger aan de overzijde. De kerk is georiënteerd naar het westen. Aan de noordzijde en achterzijde is het gebouw omgeven door een kerkhof. Tussen voorgevel en straat vooraan is er een pleintje met enkele parkeerplaatsen en herdenkingsmonumenten voor de beide Wereldoorlogen.

De Sint-Mattheuskerk is een bakstenen kerk in eclectische stijl. Het is een driebeukige, basilicale (drie beuken met hogere middenbeuk) transeptloze kerk van vier traveeën met vooruitspringend portaal met spiltrap en vierkante toren op de zuidoostelijke hoek, ten noordwesten driezijdig afgesloten koor van één travee met flankerende sacristie en berging.

Schaarse verwerking van natuursteen komt voor aan vensterdorpels, waterlijsten, dekstenen van steunberen.

De toren is vierkant in plattegrond en telt drie geledingen met ingesnoerde naaldspits met vier uurwerkplaten, gestut door versneden hoeksteunberen. Gekoppelde spitsboogvormige galmgaten onder doorlopende waterlijst. Zijbeuken met spitsboogvormige tweelichten onder lessenaarsdak; erboven spitsboogvormige bovenlichten. Overluifeld kruisbeeld van 1884, oorspronkelijk aan voorgevel thans aan noordelijke zijgevel. In de koorafsluiting zitten drie spitsboogvensters met neogotisch maaswerk. In de koormuur herinnert een arduinen gedenksteen aan de eerstesteenlegging van 1 juni 1875 met verweerde tekst. Door een dispuut tussen de pastoor en de burgemeester werd de naam van de pastoor weggebeiteld in de eerste steen die nog altijd voor het zijaltaar ligt. Hierop weigerde de bisschop van Gent de kerk in te wijden. Als compromis werd aan de buitenkant van het koor van de kerk een tweede, bijkomende steen ingemetseld met de namen van de pastoor en de burgemeester.

Interieur

Spitsboogvormige scheibogen op bepleisterde zuilen op achtkantige basis met polychroom beschilderd Korinthisch kapiteel verdelen de ruimte in drie beuken. Houten spitstongewelf met beschilderde gordelbogen. Tegen portaal en onder doksaa van 1877, recenter glazen tochtportaal. Boven zijaltaren neogotische op doek geschilderde muurschilderingen door R. Goethals, restanten van de polychromie aangebracht in 1900.

Beeldhouwwerk:

- Mechels houten beeld van Onze-Lieve-Vrouw met Kind, zogenaamd Onze-Lieve-Vrouw van Troost, van circa 1600, begin 20ste eeuw verguld en nog recenter gepolychromeerd.
- Polychrome plaasteren heiligenbeelden op consoles aan penanten tussen vensters, Heilig Jozefbeeld van Lanier (Gent), geplaatst in 1876, Heilige Jozef, Heilige Mattheus, Heilige Apollonia en Heilige Barbara van 1888, beelden van Heilig Hart van Jezus en Maria in koor geplaatst in 1912.

Meubilair:

- Eiken hoofdaltaar met polychroom beschilderde beeldengroepen van R. Van Caelenbergh (Aalst) van circa 1900.
- Neogotische zijaltaren toegewijd aan Onze-Lieve-Vrouw en Sint-Jozef, van eikenhout door Van den Eynde (Gent) geplaatst in 1912.
- Neogotische eiken koorbanken door P. Vanloo (Zottegem) van 1888. Gedeelte van eiken communiebank in Lodewijk XV-stijl uit het derde kwart van de 18de eeuw.
- Eiken kansel in Lodewijk XVI-stijl uit de tweede helft van de 18de eeuw, gerestaureerd en deels vernieuwd door Van den Eynde in 1912.
- Eiken biechtstoel in renaissancestijl uit midden 17de eeuw, gerestaureerd in 1912 en één biechtstoel van 1912.
- Marmeren doopvont met koperen deksel aan ijzeren haal van Rigelle (Gent) van 1907.

Drie glasramen van circa 1880 in koor door Coucke (Brugge), zestien glasramen in schip door G. Dhaeyer uit het derde kwart van de 20ste eeuw en in doopkapel en westelijke gevel door G. Minjauw van 1983.

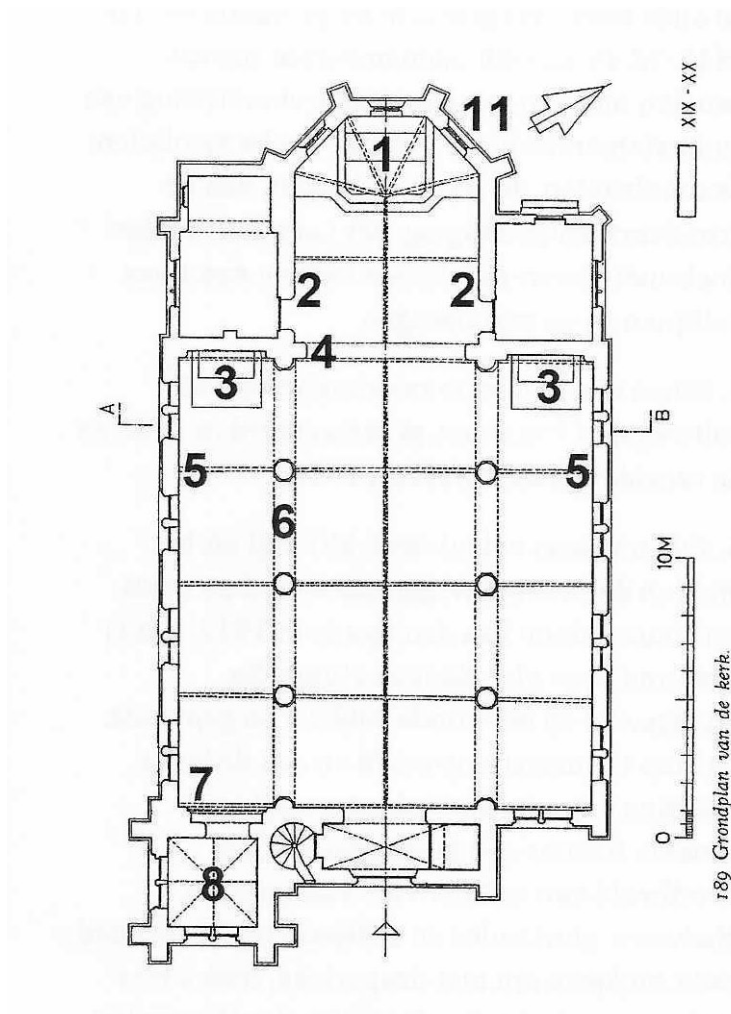
In 2016 werd de inventarisatie van de collecties van de 13 kerken in Zwalm volledig afgerond. De inventaris van de kerk van Munkzwalm is ontsloten via www.erfgoedinzicht.be (POV.0223).

De kerk kent geen bijzondere tradities meer. Er zijn drie kermissen in het jaar:

- Zondag na/of 9 februari H. Apollonia
- Zondag na 15 juli
- Zondag na 21 september

b) Gebouw en architecturale mogelijkheden

Oppervlakte

- oppervlakte: 322 m²
- vrije hoogte: middenbeuk: 18 meter, zijbeuken: 6,60 meter
- aantal zitplaatsen: 204

Opbouw

De kerk is driebeukig met een vrij brede en hogere middenbeuk en twee smallere zijbeuken. De middenbeuk kan op volle breedte gebruikt worden, waarbij de zijbeuken als circulatieruimtes kunnen dienen. Het kerkhof is nog in gebruik als begraafplaats. Een uitbreiding van de kerk is voor de kerkfabriek niet wenselijk.

Voorzieningen

Sanitair	1 toilet met lavabo in de sacristie (niet openbaar)
Verwarming	2 warmtepompen
Verlichting	LED-verlichting
Keukenvoorzieningen	Niet aanwezig
Audiosysteem	Werkend audiosysteem aanwezig
Beeldscherm(en)	Niet aanwezig
Rolstoeltoegankelijkheid	Aan de inkom is een hellend vlak voorzien voor rolstoelgebruikers.
Diefstal- en brandbeveiliging	Niet aanwezig, wel camerabewaking
Bliksembeveiliging	Aanwezig
Gsm-operatoren	Gsm-masten van 2 operatoren aanwezig in de kerktoren

Duurzaamheid: gebeurde ingrepen en kansen

In de kerk zijn 2 warmtepompen geïnstalleerd. Enkele glasramen zijn voorzien van voorzetsramen om beter te isoleren tegen koude. De kerkfabriek bekijkt de optie om op termijn ook zonnepanelen plaatsen. Ongeveer 46% van het dak wordt als ideaal bestempeld voor het plaatsen van zonnepanelen. Er kunnen 9 zonnepanelen geplaatst worden die een productie van 3.592 kWh per jaar kunnen opleveren.

Bouwfysische toestand

De laatste inspectie van de kerk door Monumentenwacht vond plaats in 2022. De kerk is algemeen in redelijke toestand, maar vraagt voor sommige delen wel een aanpak om in deze toestand te blijven (o.a. herstellingen aan de goten en aansluitingen van de daken en toegankelijkheid).

Op middellange termijn dringt zich wel een algemene restauratie van de gevels op. Mits regelmatig onderhoud kunnen de dakbedekking en de goten nog een tijdje meegaan. Op lange termijn dringt zich vervangen van de daken en goten op. De kapconstructie van het schip en zijbeuken is niet toegankelijk. De overige toegankelijke kapconstructies zijn in goede toestand. Het merendeel van het houten en metalen buitenschrijnwerk is in goede staat,

met uitzondering van de deur van de berging en de dakkapellen van de toren die een schilderbeurt vergen.

Financiële gegevens

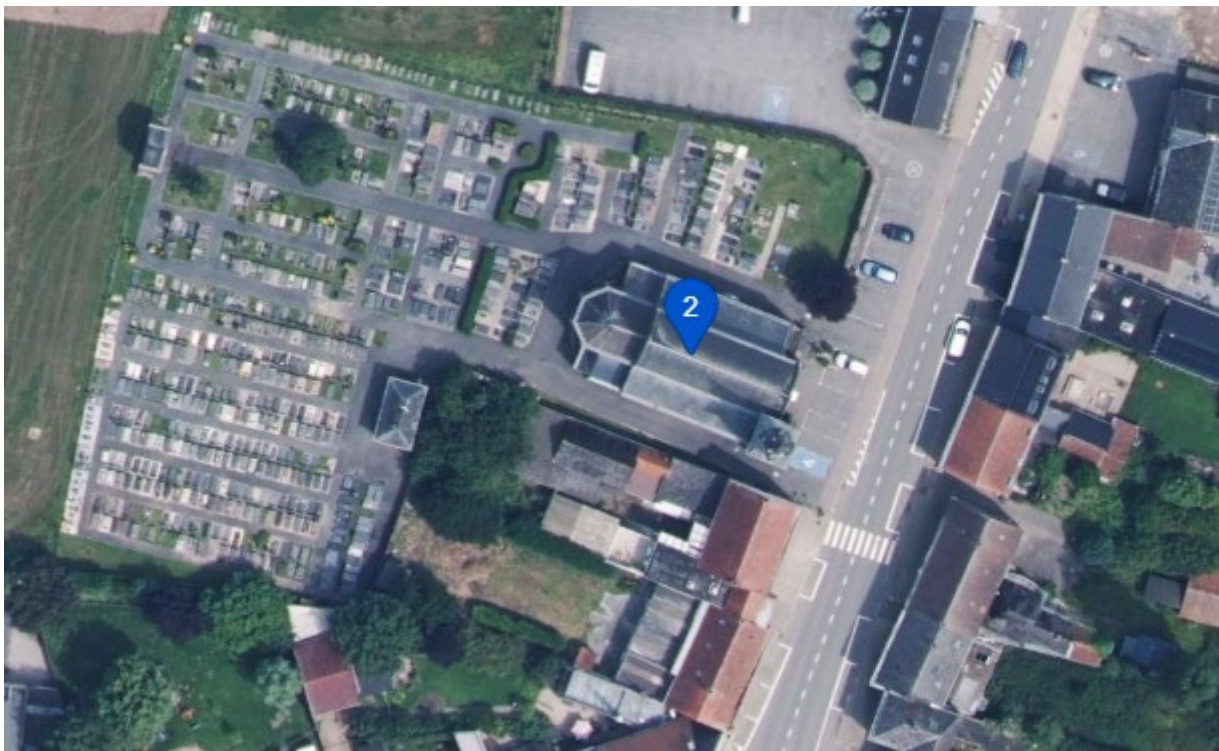
- Exploitatietoelagen

In 2019 waren er nog 12 parochies in Zwalm met een eigen kerkfabriek. Vanaf 2020 fuseerden de parochies tot 1 parochie Alle Heiligen Zwalm.

2019	2020	2021	2022	2023	2024
€ 273,04	€ 16.720,21	13.765,09	€ 22.085,92	€ 17.119,25	€ 27.477,90

2025	2026	2027	2028	2029	2030
€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0

2.1.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving

De kerk is niet beschermd als monument, noch als dorpsgezicht. Het kerkgebouw is wel opgenomen op de vastgestelde lijst van het bouwkundig erfgoed. De kerk ligt voor de eerste 50 meter in woongebied met culturele, historische of esthetische waarde. Het kerkhof en lijkenhuisje liggen in woonuitbreidingsgebied.

De vrij grote kerk met kerkhof neemt een centrale plaats in de hoofdgemeente van Zwalm in. De kerk ligt aan een vrij drukke weg, de Zuidlaan, die leidt van de Zwalmbeek over de spoorweg naar de zuidelijke gemeentegrens met Roborst en verder naar Horebeke. Vóór het gebouw is er een pleintje met enkele parkeerplaatsen en de herdenkingsmonumenten voor de beide Wereldoorlogen.

Het kerkhof ligt voor het grote deel achter de kerk. De oorspronkelijke bakstenen kerkhofmuur werd gesloopt, de ijzeren afsluiting aan portaal en haag aan de straat werden verwijderd. Het kerkhof is nog in gebruik.

De meeste oude bebouwing in de buurt van de parochiekerk, met onder meer met de voormalige gemeentehuizen, is vernieuwd. Hier en daar zijn er nog sporen van 19de-eeuwse kernen. Ook de stationsbuurt bevat nog enkele laat-19de-eeuwse huizen.

De kerk heeft twee ingangen: hoofdingang en één via de sacristie. Er ligt een pad rondom de kerk. Er is parkeerplaats voor 20 wagens, onmiddellijk voor en tegenover de kerk. De kerk is zeer goed bereikbaar door haar ligging aan een hoofdweg en is vrij vlot toegankelijk voor mensen met een beperking.

2.1.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie

De kerk van Nederzwalm-Hermelgem is de hoofdkerk voor de eredienst. De kerk van Munkzwalm fungeert als back-up en wordt gebruikt voor begrafenissen en aparte vieringen (Aswoensdag, Kruiswegrondgang rond Pasen, ...).

De kerk is aangesloten bij het netwerk Open Kerken en wordt occasioneel gebruikt voor andere activiteiten. De Zwalmfanfare organiseert er o.a. jaarlijks zijn nieuwjaarsconcert. De gemeente gebruikt de kerk jaarlijks voor volgende activiteiten:

- 21 juliviering
- Herdenking Wapenstilstand op 11 november
- Jaarlijkse tentoonstelling van lokale kunstenaars, Zwalmcollectie(f) tijdens het Pinksterweekend

2.2. Alle Heiligenkerk in Nederzwalm-Hermelgem

We tonen de originele afbeelding hier niet omwille van het copyright.

Wil je het volledige kerkenbeleidsplan met beeldmateriaal bekijken? Vraag het dan op bij de gemeente.

2.2.1. Identificatie

Naam: Alle Heiligenkerk

Geografische ligging

- Hoogstraat 2, 9636 Nederzwalm-Hermelgem
- Provincie: Oost-Vlaanderen

Plaats in kerkelijke structuur

- Bisdom: Bisdom Gent
- Dekenaat of Regio: Dekenaat Oudenaarde
- Parochie: Parochie H. Oscar Romero

Eigenaar: Gemeente Zwalm

Bescherming(en)/vastgesteld

- Beschermd monument sinds 1994
- Beschermd orgel sinds 1974
- Maakt deel uit van een beschermd dorpsgezicht sinds 1994
- Aangeduid als vastgesteld bouwkundig erfgoed op de Inventaris Onroerend Erfgoed Vlaanderen sinds 20.06.2023

<https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/45216>

2.2.2. Beschrijving

a) *Cultuurhistorische waarde*

Geschiedenis

In het markgraafschap van Vlaanderen van graaf Boudewijn de Ijzeren (861) stond Nederzwalm – Hermelgem, samen met Munkzwalm, bekend als “Sualmae”. Beide waren oorspronkelijk één gebied behorend tot de Gentse Sint-Baafsabdij.

De naam van de parochie, “Alle Heiligen”, verwijst wellicht naar de heidense Keltische Samhainfeesten – het Keltische nieuwjaarsfeest van 31 oktober waarop het nieuwe leven werd gevierd – hoogstwaarschijnlijk is de Christelijke Allerheiligenviering hierop geënt.

Hermelgem was oorspronkelijk de grootste kern in het noorden aan de oever van de Schelde. De pastoor van Nederzwalm bediende meestal ook de kerk van Hermelgem. Deze kerk lag vlak bij de brug over de Schelde. Volgens documenten uit 1622-1623 was het éénbeukige kerkje toegewijd aan Sint-Mattheus. De abdij van Anchin was de grootste tiendenheffer en houder van het patronaatsecht. Omwille van de slechte staat van de kerk werden, in 1847, de parochies Nederzwalm en Hermelgem samengevoegd. In 1849 volgde ook een burgerlijke samensmelting. In 1850 werd de voormalige kerk van Hermelgem gedeeltelijk afgebroken en gedeeltelijk gebruikt als schuur. Het afbraakmateriaal werd hergebruikt bij de uitbreiding van de kerk van Nederzwalm. Vandaag is de kerk volledig verdwenen.

De huidige kerk van Nederzwalm-Hermelgem had wellicht een romaanse of vroeggotische voorganger. De oudste bouwgeschiedenis van dit kerkje is niet bekend. Volgens E. Dhanens had het O.L.Vrouwkapittel van Kamerijk hier vanouds het patronaatschap. Het oude eenbeukig romaans of vroeggotisch kerkje bevond zich ongeveer ter plaatse van de huidige middenbeuk. Een gedeelte van de westgevel bleef bewaard in de oostelijke muur van de toren. Hoe het toenmalige koor eruit zag is niet bekend. Omstreeks het midden van de 17de eeuw werd er een koor opgericht of heropgericht (de huidige blinde travee is er een overblijfsel van), werd de toren en een Allerheiligenkapel (wellicht de zuidelijke transeptarm) toegevoegd. In 1669 werden alle houten dwarsbalken vervangen door ijzeren geankerde trekkers, toen werd het interieur van de kerk gewit en voorzien van een lambrisering en een houten tongewelf. Vermoedelijk werd in de 18de eeuw het koor met een travee verlengd en van een driezijdige sluiting voorzien. De hergebruikte deur in de noordelijke bergplaats werd met nagels 1717 gedateerd. De eveneens gedateerde sacristiedeur toont het jaar 1776.

In 1851 werd de benedenkerk met twee zijbeuken uitgebreid naar ontwerp van architecten Vermeersch en Arneels. De buitenmuren werden gesloopt waarbij een gedeelte van de westgevel aangewend werd voor de oostelijke muur van de toren. De zijbeuken werden opgericht in de verlenging van de transeptarmen, hierbij werd ook materiaal gebruikt van de gesloopte kerk van Hermelgem. De werken resulteerden tot een ruime kerk opgetrokken uit baksteen gemetst op een zandstenen plint. De kerk onderging in 1901 herstellingswerken

onder leiding van architect Vaerwyck. Latere restauraties volgden nog in 1952 en ten slotte in 2013.

Beschrijving gebouw

De Alle Heiligenkerk is een driebeukige pseudo-basilicale kerk van vier traveeën met vierkante westelijke toren geflankeerd door doopkapel ten zuiden en bergplaats met trap naar doksaal ten noorden, koor van twee traveeën met driezijdige sluiting geflankeerd door sacristie en berging.

Grotendeels opgetrokken uit baksteen op zandstenen plint; sporen van Doornikse kalksteen in de oorspronkelijke westelijke gevel en als hergebruikt materiaal in toren en koor en in de plint van de voormalige noordelijke transeptgevel; verwerking van zandsteen voor steunberen en accentuerende details - voorheen witgeschilderd. Vooruitspringende vierkante westelijke toren met vier geledingen met zandstenen hoekblokken, ten westen gesteund door twee versneden hoeksteunberen, geflankeerd door doopkapel en bergplaats onder lessenaarsdak.

Portaal in gedeeltelijk bewaarde geprofileerde zandstenen omlijsting en bakstenen; erboven eenvoudig spitsboogvenster in geprofileerde bakstenen omlijsting met zandstenen waterlijstje en spleetvormig venstertje in luikamer. Klokkenkamer met gekoppelde rondboogvormige galmgaten onder doorlopend waterlijstje. Onder kroonlijst steigergaten. Ingesnoerde achtkantige leienspits met torenkruis en haan. Zijgevels afgelijnd door baksteenfries en verlicht door eenvoudige rondboogvensters. In de westelijke gevel van de noordelijke zijbeuk arduinen gedenksteen van wederopbouw van de kerk van 1851. Sporen van de vroegere transeptgevels in metselwerk.

Eerste travee van koor met gedicht gotisch venster verborgen achter aanbouwsels, tweede traveeën met rondbogig venster. Tegen oostgevel, 17de-eeuws kruisbeeld van calvarie in geschilderd hout, nu in de kerk geplaatst, en voorzien van een kopie buiten. Zuidelijke sacristie met plint van grote zandsteenblokken. Deur door middel van nagels gedateerd 1776, in de noordelijke berging hergebruikte deur op dezelfde wijze gedateerd 1719.

Interieur

Het schip uit het midden van de 19de eeuw met beuken wordt gescheiden door gedrukte rondboogvormige scheibogen rusten op gemarmerde zuilen met Toscaans kapiteel op hoge vierkante basis van gepolijst arduin. De midden- en zijbeuken met gedrukte gewelven worden gescheiden door gordelbogen rustend op kroonlijst en gecanneleerde consoles. De zijbeuken met zwartmarmeren lambrisering en wanden tot de hoogte van de vensterdorpels in marmerimitatie. In het laatgotisch koor is er een lambrisering in marmerimitatie. Op de luikamer in de toren kunnen nog sporen van de vroegere kerk in Doornikse steen waargenomen worden.

- Hoofdaltaar: 1652 en derde kwart 18de eeuw, geschilderd hout en schilderij
- Portiek met twee Korintische zuilen op voetstuk met cartouches, schelpen en cherub; horizontale kroonlijst met twee geknielde engelen. 18de eeuwse toevoegingen in rococostijl: bekroning met H. Geest – Duif in stralenkrans; links en rechts van de

kaarsenbank, een rocococonsole met engel in aanbidding; bekleding van de tombe met lijstwerk en cartouche waarin het Lam Gods op het kruis

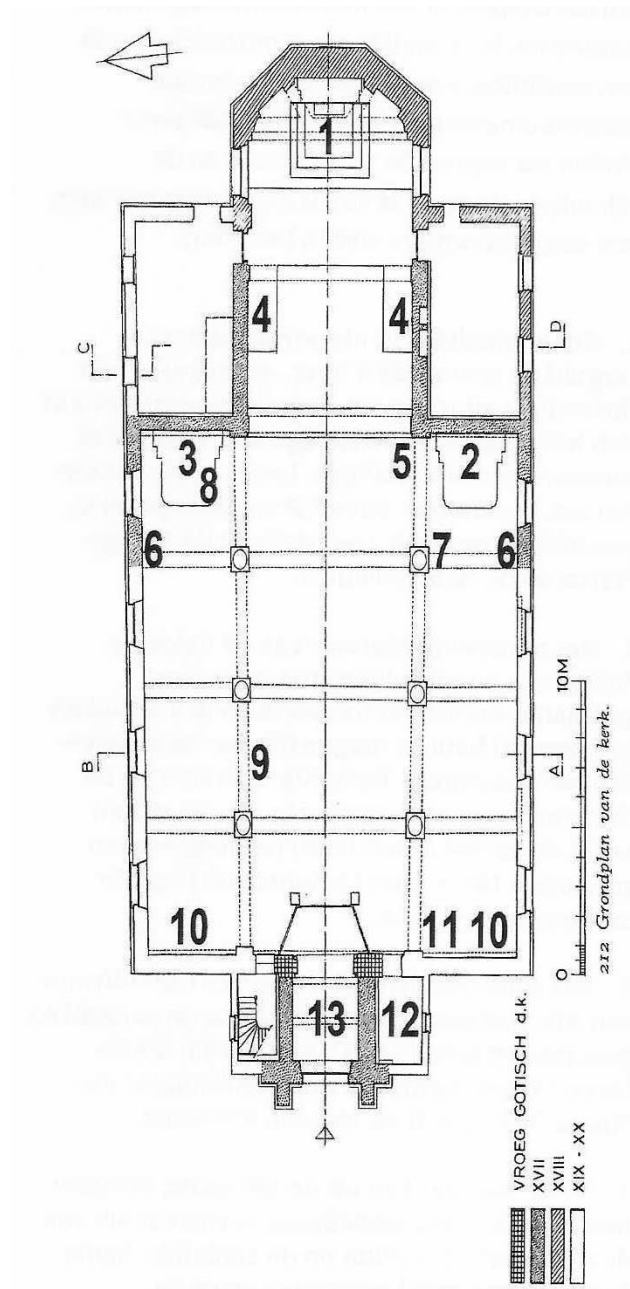
- Altaar van de Gelovige Zielen: 1666 en derde kwart 18de eeuw, geschilderd hout, schilderij
- Altaar van O.L.V. koningin van alle Heiligen: 17de eeuw en 1765, geschilderd hout en schilderij
- Twee koorbanken: einde 18de eeuw, paneel- en lijstwerk met medaillons
- Twee armmeesterbanken: 18de eeuw, rococo, paneel- en lijstwerk
- Communiebank: eerste helft 19de eeuw
- Preekstoel: eind 18de of begin 19de eeuw, bevestigd aan de hoek van het koor en zijbeuk
- Twee biechtstoelen: midden 17de eeuw (bijgewerkt in de 19de eeuw?), eenvoudig renaissancetype
- Twee biechtstoelen: ca. 1851
- Doopvont: 17de eeuw, roodgevlamd marmer 77 cm diameter
- Oude grafmonumenten en epitafen: 18de eeuw ingewerkt in de vloer van de zijbeuken en in de buitenmuren van de kerk.
- Drie klokken: 19de-eeuws (twee klokken), respectievelijk 84 cm, 75 cm, 18 cm diameter

In 2016 werd de inventarisatie van de collecties van de 13 kerken in Zwalm volledig afgerond. De inventaris van de kerk van Nederzwalm is ontsloten via www.erfgoedinzicht.be (POV.0098).

De kerk beschikt niet over topstukken, maar wel over kunstwerken van bijzondere artistieke en cultuurhistorische waarde, waaronder de beeldengroep Sint-Martinus boven het zijaltaar en de reliek van Alle Heiligen.

De kerk kent geen bijzondere tradities meer. Ter gelegenheid van de kermis op 1 november is er een Allerheiligenviering in de kerk.

b) Gebouw en architecturale mogelijkheden

Oppervlakte

- oppervlakte: 296 m²
- vrije hoogte: 7,8 meter
- aantal zitplaatsen: 290

Opbouw

De kerk is driebeukig en kan moeilijker opgedeeld worden door de aanwezigheid van de pilaren. Eventueel kunnen de beuken afzonderlijk gebruikt worden. Deze kerk is beschermd en rond de kerk bevindt zich de geruimde begraafplaats. Uitbreiding is hier niet mogelijk.

Voorzieningen

Sanitair	1 toilet met lavabo in de sacristie (niet openbaar)
Verwarming	Verwarmingsketel op aardgas Aparte elektrische verwarming in de sacristie
Verlichting	LED-verlichting
Keukenvoorzieningen	Niet aanwezig
Audiosysteem	Werkend audiosysteem aanwezig
Beeldscherm(en)	Niet aanwezig
Rolstoeltoegankelijkheid	De kerk is rolstoeltoegankelijk (geen trappen aan de inkom, wel aan het koor)
Diefstal- en brandbeveiliging	Niet aanwezig, wel cameratoezicht
Bliksembeveiliging	Aanwezig
Gsm-operatoren	Niet aanwezig

Biodiversiteit

Bijna jaarlijks duikt een nest kerkuilen op in de kerk.

Bouwfysische toestand

Het exterieur van de kerk van Nederzwalm-Hermelgem werd in 2012-2013 volledig gerestaureerd. De restauratie kostte € 502.944,90 incl. btw. De totale subsidiëring bedroeg

- € 283.157,38 vanuit het Vlaams Gewest
- € 94.385,79 vanuit de provincie Oost-Vlaanderen

Het laatste inspectierapport van Monumentenwacht uit 2017 vermeldt dat de kerk zich na de restauratie in een prima staat bevindt.

De kerkhofmuur is in slechte toestand en dient gerestaureerd te worden. Ook de 8 ommegangkapelletjes zijn in matige toestand en kunnen herstel gebruiken. De pleisterlagen en de plinten binnen in de kerk zijn grotendeels weggenomen in afwachting van een algemene restauratie. Er werd een beheersplan opgemaakt voor de kerk van Nederzwalm-

Hermelgem en de kosten voor de restauratie van het interieur werden in eind 2019 geraamd op € 640.000. Het interieur werd nog niet gerestaureerd.

Financiële gegevens

- Exploitatietoelagen

In 2019 waren er nog 12 parochies in Zwalm met een eigen kerkfabriek. Vanaf 2020 fuseerden de parochies tot 1 parochie Alle Heiligen Zwalm.

2019	2020	2021	2022	2023	2024
€ 10.313,68	€ 16.720,21	13.765,09	€ 22.085,92	€ 17.119,25	€ 27.477,90

-

2025	2026	2027	2028	2029	2030
€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0

2.2.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving

De kerk ligt deels in woongebied met landelijk karakter en deels in landschappelijk waardevol agrarisch gebied.

De kerk, kerkomgang met statie en muur, het pleintje aan het koor met inkompijlers en hek zijn sinds 1994 beschermd zowel als monument en als dorpsgezicht. Het aangrenzende 19de-eeuwse herenhuis (Hoogstraat 4) is mee opgenomen in het dorpsgezicht. Dit huis met

bijgebouwen en gelegen in een ommuurde tuin, gaat in kern terug tot 1787. Een gevelsteentje met vermelding DVL 1916 verwijst naar renovatiewerken. De kerk en het herenhuis vormen een beeldbepalend ensemble. De ligging van beide gebouwen in een doodlopend straatje, met uitzondering van de aanwezigheid van een parking, vormt een geïsoleerd beeld over hoe de dorpskern er destijds moet uitgezien hebben.

De Hoogstraat leidt van de kerk in het dorpscentrum naar de grens met Oudenaarde (Welden) ten zuidwesten en wordt doorsneden door de Zwalm. Het dorpsgezicht werd aangetast door sloop van de huizenblok tussen de Zwalm en de Stationsstraat in 1994 ten behoeve van de aanleg van een nieuw gedeelte van de provinciale baan Aalst-Oudenaarde rondom de dorpskern. Aan de pleinvormige toegang tot de kerk en het voormalige kerkhof werd in 1996 een bronzen beeld "De Molenaar" van G. De Groeve ingehuldigd. Niettegenstaande de kerk het omvangrijkste gebouw in het centrum van het dorp is, ligt het toch door zijn inplanting en ommuring wat afgesloten van het centrum.

Het orgel is eveneens beschermd. Het werd gebouwd door P. Haelvoet (Kerkhove) in 1855, de orgelkast bevat oudere fragmenten uit 1768. Het orgel bevindt zich in een redelijke staat en wordt nog regelmatig gestemd daar er een onderhoudscontract is. Een van beide klavieren heeft wel een herstelbeurt nodig.

Rond de kerk van Nederzwalm-Hermelgem bevindt zich een klein voormalig ommuurd kerkhof. De toegang met ijzeren toegangshek ligt in het oosten. Op dit kerkhof wordt niet meer begraven. Op de grasstrook rond de kerk bevindt zich nog één graf en acht bakstenen ommegangkapelletjes met plaasteren taferelen (1928-1929). De nieuwe centrale begraafplaats ligt wat verder in de Schoolstraat.

Wat verder in de Neerstraat (nr. 25) staat de voormalige pastorie, in 1905 verkocht en uitgebreid met ernaast een lagere school. Beide werden in 2007 herbestemd tot sociale woningen. In 1905-1906 werd ter vervanging van de oude pastorie een nieuw gebouw opgericht (Neerstraat 4) naar ontwerp van architect J. De Bosschere (Heusden). Deze pastorie is nu een privéwoning.

De kerk heeft twee ingangen: hoofdingang (vanuit het centrum aan de achterzijde van het gebouw) en één via de sacristie. Er ligt een pad rondom de kerk (binnen de ommuring) breed genoeg voor een personenwagen. Er is parkeerplaats voor 15 wagens op het pleintje voor de kerk. Er is voldoende parkeergelegenheid langs de Neerstraat of de Schoolstraat. Er zijn geen gereserveerde plaatsen voorzien voor ceremoniewagens. De kerk is bereikbaar via openbaar vervoer:

- Bus 41: Oudenaarde - Zottegem; halte Stationsstraat
- Belbus 420: Zwalm – Zottegem; halte kerk

2.2.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie

De kerk van Nederzwalm-Hermelgem is de hoofdkerk voor de eredienst. Wekelijks vindt een eucharistieviering plaats op zaterdag om 18 u. De aanwezigheden variëren, die liggen hoger als er intenties zijn en bij hoogdagen. De opkomst varieert van een 20-tal aanwezigen tot

een volle kerk (ongeveer 200 gelovigen). Nederzwalm-Hermelgem heeft ook zijn 1 novemberviering. Deze jaarlijkse traditie brengt nog steeds veel mensen, ook zij die niet meer in Zwalm wonen, naar de kerk. Ook rond Pasen (Goede Vrijdag) wordt er een Kruiswegrondgang georganiseerd, zowel in Nederzwalm-Hermelgem als in Munkzwalm.

De kerk van Nederzwalm-Hermelgem wordt occasioneel voor concerten verhuurd aan lokale verenigingen (o.a. Femma, Davidsfonds, ...). De frequentie waarmee dergelijke activiteiten plaatsvinden is eerder twee- tot driejaarlijks en dus eerder uitzonderlijk.

3.1. Onderbouwde visie op het toekomstig gebruik en de toekomstige functie

Deelgemeente	Kerk	Toekomstvisie
Munkzwalm	Sint-Mattheuskerk	Eredienstkerk / Multifunctioneel invulling (nevenbestemming in de tijd)
Nederzwalm-Hermelgem	Alle Heiligenkerk	2026-2028: eredienst Vanaf 2028: herbestemming

Het uitgangspunt van het geactualiseerde pastoraal plan is de kerk van Munkzwalm te behouden als eredienstkerk voor Zwalm. In deze kerk kunnen eucharistievieringen, gebedsdiensten, dopen, huwelijken en uitvaarten plaatsvinden. De kerk van Nederzwalm-Hermelgem blijft voorlopig ook een eredienstkerk. Hier vinden nog wekelijkse eucharistievieringen plaats op zaterdag. De aangestelde priester stopt op 1 maart 2026. Binnen 2 jaar zullen er nog 2 priesters zijn voor het ganse dekenaat Oudenaarde. Globaal daalt het aantal gelovigen nog. Voorlopig zijn er nog 2 weekendvieringen in de parochie Oscar Romero, maar het is goed mogelijk dat binnen afzienbare tijd naar 1 weekendviering wordt overgeschakeld. Binnen deze legislatuur zal de kerk van Nederzwalm-Hermelgem onttrokken worden aan de eredienst.

De kerkfabriek wil de kerk van Munkzwalm uitbouwen tot een moderne multifunctionele ruimte waar naast liturgie ook andere activiteiten kunnen plaatsvinden. Gelet op de reeds eerder aangehaalde terugloop in de praktiserenden en beschikbaarheid van bedienaars van de eredienst, is het aangewezen, aanvullend op een religieuze invulling, nevenbestemmingen mogelijk te maken. De kerkfabriek engageert zich om het gebouw in goede bouwfysische staat te houden. Conform het decreet omtrent de materiële organisatie van de eredienst van een erkende godsdienst, zal de kerkfabriek eveneens voorzien in de zaken die de eredienst mogelijk maken.

De kerk van Nederzwalm-Hermelgem zal na onttrekking aan de eredienst in gemeentelijk beheer komen. Het lokaal bestuur wil deze kerk herbestemmen tot een locatie voor vzw Heemkundekring Zwalm aangevuld met een permanente tentoonstellingsruimte voor enkele topstukken uit de collecties roerende goederen van de verschillende Zwalmse kerken. De realisatie van deze herbestemming kan wellicht vanaf 2028 angevat worden.

3.2. Plan van aanpak: hoe de toekomstige invullingen zullen worden onderzocht

3.2.1. Sint-Mattheuskerk Munkzwalm

De kerkfabriek zal op korte termijn een architectenbureau aanstellen voor een haalbaarheidsstudie voor het multifunctioneel inrichten van de kerk van Munkzwalm. Er zijn geen structurele ingrepen nodig met uitzondering van de restauratie van het dak van het koor. De kerkfabriek wil vooral inzetten op het creëren van een moderne ruimte voor het vieren van liturgie en het faciliteren van aanvullende profane activiteiten. Ze hebben hierbij o.a. volgende werken voor ogen:

- Isolatie en extra voorzetramen
- Degelijke verwarming
- Renovatie vloer
- Kitchenette voorzien in de doopkapel
- Beamer en projectiescherm
- Wifi-aansluiting
- Schilderwerken

Tijdens dit proces zal er steeds overleg en terugkoppeling voorzien worden met het lokaal bestuur via het overlegorgaan gemeente-kerkfabriek.

De voorziene timing ziet er als volgt uit:

- 2025: aanstellen architectenbureau voor haalbaarheidsstudie
- 2026: voorbereiding werken (aanstellen aannemers e.d.)
- 2027: uitvoeren werken

3.2.2. Alle Heiligenkerk Nederzwalm-Hermelgem

De kerk van Nederzwalm-Hermelgem blijft voorlopig een eredienstkerk, maar de parochie voorziet dat er binnen afzienbare tijd geen weekendvieringen meer zullen plaatsvinden in deze kerk.

Het lokaal bestuur wenst deze kerk te herbestemmen tot een ruimte voor vzw Heemkundekring Zwalm met o.a. documentatiecentrum, expositie- en depotruimte. Daarnaast zou er een permanente tentoonstellingsruimte voor enkele topstukken uit de collecties roerende goederen van de verschillende Zwalmse kerken voorzien worden.

De geschatte timing voor de realisatie van deze herbestemming ziet er als volgt uit:

- 2026:
 - Afstemmen van de plannen met Agentschap Onroerend Erfgoed
 - Aanstellen architectenbureau voor haalbaarheidsstudie
- 2027: voorbereiding werken
- 2028: onttrekking aan de eredienst en start uitvoering werken
- 2029: verhuis Heemkundekring Zwalm

Dit herbestemmingsproces zal eveneens in nauw overleg gebeuren binnen een stuurgroep met de verschillende betrokken partijen: gemeente, vzw Heemkundekring Zwalm en kerkfabriek.

3.2.3 Roerend kerkelijk erfgoed

Begin 2014 hadden amper 6 kerken in Zwalm een digitale inventaris. De toenmalige provinciale dienst voor Erfgoed werkte samen met de respectievelijke kerkraden aan een inhaaloperatie voor de andere 7 kerken. In februari 2016 werd deze inventarisatie afgerond. Een volgende stap is het waarderen van de collecties door een waarderingsteam. In 2017 werd reeds een waarderingstraject doorlopen voor de collectie roerende goederen uit de kerk van Meilegem.

In februari 2025 startte een waarderingstraject voor de collecties roerende goederen uit de overige kerken. Dit project wordt gecoördineerd door Ineke Bruynooghe van Erfgoed Vlaamse Ardennen. Zij begeleidt een waarderingsteam dat samengesteld is uit leden van de huidige en voormalige kerkfabrieken en mensen met kennis van de Zwalmse geschiedenis of tradities (voornamelijk leden van vzw Heemkundekring Zwalm). Het lokaal bestuur wordt eveneens nauw betrokken bij de verschillende stappen in dit proces.

Het doel van een waarderingstraject is voor elk object de erfgoedwaarde te kennen. Daartoe worden volgende zaken onderzocht: de link met het gebouw en de omgeving, de kwaliteit van het object, de religieuze band met de gemeenschap en de kunsthistorische waarde. Na de waardering krijgt elk object een bestemmingscategorie toegekend. In totaal zijn er zeven categorieën. Het object kan ter plaatse blijven in het gebouw, naar een andere kerk gaan, in een archief of erfgoedinstelling gebracht worden of het object wordt afgestoten (naar particulieren of vernietigd).

Alle objecten die niet in de kerken blijven, zijn overgebracht naar de kerk van Paulatem waar een voorlopig depot (transit) werd ingericht. Het waarderingstraject gebeurt dus meteen voor alle religieuze collecties en niet per kerk. Het waarderingsteam voorziet deze oefening af te ronden in juni 2025. Daarna worden de resultaten besproken met het lokaal bestuur en zullen de dossiers voor het vaststellen van de cultuurgoederen opgemaakt worden. In juni zal eveneens een overleg plaatsvinden met het Agentschap Onroerend Erfgoed, Monumentenwacht en PARCUM voor de verdere inrichting van het depot in de kerk van Paulatem en het creëren van zo optimaal mogelijk bewaarcondities.

Alle erfgoedelementen (biechtstoelen, preekstoelen, communiebanken, lambriseringen, pijlporgels, glasramen, grafstenen, sacristiekasten,...) blijven in de respectievelijke kerken. Ook alle grote schilderijen en beeldhouwwerken worden momenteel in de originele kerken bewaard. Indien een herbestemming van een kerk zich opdringt en de nieuwe functie het niet toelaat dat deze in het gebouw bewaard blijven, dan voorziet het waarderingstraject voor deze elementen een code qua herbestemming.

In het kerkenbeleidsplan van 2016 werd de piste van een depotkerk in Zwalm reeds naar voor geschoven. Verschillende kerken werden de afgelopen jaren onder de loep genomen

om in te richten als depotkerk (o.a. Beerlegem, Sint-Maria-Latem). Het lokaal bestuur en de kerkfabriek hebben de intentie om de kerk van Paulatem uit te bouwen tot een depotkerk voor alle collecties uit de verschillende kerken. Enkele topstukken zouden dan op termijn tentoongesteld kunnen worden in de herbestemde kerk van Nederzwalm-Hermelgem.

BESLUIT

Alle betrokken partijen engageren zich om naar aanleiding van het jaarlijks overleg tussen de kerkfabriek en de gemeente na te gaan of het plan nog actueel is en of wijzigingen noodzakelijk zijn. Indien wijzigingen nodig zijn, worden ze opgenomen in een addendum aan dit kerkenbeleidsplan na goedkeuring door de bisschop en door de gemeenteraad. Dit principe is toe te passen bij de start van elke nieuwe legislatuur. Volgens het Eredienstendecreet dat in werking treedt vanaf 1 januari 2025 moet elk kerkenbeleidsplan de eerste zes maanden van elke nieuwe legislatuur vernieuwd of herbevestigd worden.